

METALUL CA PISTĂ DE LANSARE A ARTIȘTILOR PLASTICI LUDMILA ODAINIC ȘI LIDIA CEBAN-BOICO

CZU: 739.071.1(478)(092)

<https://doi.org/10.52673/18570461.22.1-64.16>Dr. hab. în studiul artelor și culturologie, dr. hab. în istorie **Liliana CONDRATICOVA**E-mail: condraticova.asm@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8735-3364>

Academia de Științe a Moldovei, Universitatea de Stat din Moldova

METAL AS A LAUNCHING TRACK FOR PLASTIC ARTISTS LUDMILA ODAINIC AND LIDIA CEBAN-BOICO

Summary. Exhibition catalogs insert over time valuable information about artists and their creations that, being confronted with the data from the personal files of the plastic artists kept in the archives, come to elucidate new aspects of the artistic phenomenon. From the documents found, we infer that in the first post-war decades, the most requested metal pieces in which local artists excelled were wafers and decorative reliefs. In this Article, based on the archive files investigated, we set out to highlight and introduce in the scientific circuit unknown pieces of two established artists – Ludmila Odainic and Lidia Ceban-Boico, who until fully manifested in applied decorative art, namely in tapestry and prints, they experimented in the technique of artistic metalworking, considered a prerogative of men.

Keywords: art, metal, creation, decorative plaque, exhibition, cultural heritage.

Rezumat. Cataloagele expoziționale inserează de-a lungul timpului informații prețioase despre artiști și creațiile lor care, fiind confruntate cu datele din dosarele personale ale plasticienilor păstrate în arhive, vin să elucideze aspecte inedite ale fenomenului artistic. Din documentele depistate deducem că, în primele decenii postbelice, cele mai solicitate piese din metale în care au excelat artiștii plastici autohtoni au fost plachetele și reliefurile decorative. În articolul de față, în baza dosarelor de arhivă cercetate, ne-am propus să punem în evidență și să introducem în circuitul științific piese necunoscute a două artiste consacrate – Ludmila Odainic și Lidia Ceban-Boico, care până a se manifesta din plin în arta decorativă aplicată, și anume în tapiserie și imprimeuri, au experimentat în tehnica prelucrării artistice a metalelor, considerată o prerogativă a bărbaților.

Cuvinte-cheie: artă, metal, creație, plachetă decorativă, expoziție, patrimoniu cultural.

În primele decenii postbelice, deopotrivă cu diferite genuri ale artei decorative, descoperim aspirația plasticienilor de a se manifesta în arta metalelor. Pornind de la puținele cataloage expoziționale ce păstrează în paginile sale însemnări sporadice despre bijutieri și lucrările lor, deducem că cele mai solicitate piese din metale în care au excelat artiștii plastici autohtoni au fost plachetele și reliefurile decorative. Asemenea piese din metale erau utilizate la înfrumusețarea interiorului clădirilor cu destinație socială: case de cultură, biblioteci, spitale, instituții de învățământ, hoteluri și restaurante. Surpriza constă în faptul că printre autorii acestor piese le regăsim pe Ludmila Odainic, Lidia Ceban-Boico și alte autoare, care s-au afirmat ulterior în arta națională în genul tapiseriei și imprimeului, interesul lor la începutul carierei pentru prelucrarea artistică a metalelor fiind prea puțin cunoscută.

În articolul de față, în baza dosarelor de arhivă cercetate, ne-am propus să punem în evidență unele aspecte neștiute, dar valoroase, ale activității lor și de

a introduce în circuitul științific creații inedite care conferă relevanță fenomenului artistic moldovenesc.

Artistul plastic **Ludmila ODAINIC** s-a născut în or. Sevastopol (1941), a studiat la Școala Republicană de Arte Plastice „I. Repin” din Chișinău (1959–1964), specialitatea *arta textilă*, continuându-și studiile la Institutul Tehnologic de Proiectare din Chișinău, specialitatea *pictor-constructor* (1966–1967) [1, p. 96; 2]. În anii 1967–1968 activează la Combinatul de Producere al Ministerului Culturii al RSSM ca modelier și, ulterior, ca liber creator.

În calitate de tapisier, participă la expoziții de artă decorativă, începând cu anul 1967, iar primele lucrări în metal își fac apariția în anul 1968: panourile decorative lucrate în tehnica forjării *Păun* (alamă, forjare, 33×26 cm) (figura 1), *Pasăre* (1969, alamă, forjare, 30×21 cm) (figura 2), *Păsări* (1968, alamă, forjare, 23×7 cm), care au fost prezentate la cea de-a doua Expoziție republicană de artă decorativă aplicată. Lucrările în metal *Pasăre* și *Păpușă* au fost prezentate în cadrul expoziției realizărilor femei-

Figura 1. Ludmila Odainic. *Păun* (alamă, forjare, 33 x 26 cm), dosarul personal UAP.

lor-pictori, consacrate Zilei Internaționale a Femeii 8 Martie [3, p. 4], desfășurate în zilele de 6 martie – 6 aprilie 1969 la Centrul Expozițional Central. Precizăm că acest centru era amplasat în incinta actualii Catedrale Nașterea Domnului din Chișinău, care în perioada sovietică a fost închisă și amenajată ca Sală de Expoziție a Muzeului Republican de Arte Plastice.

În 1972, la depunerea dosarului de pretendent la titlul de membru al Uniunii Artiștilor Plastici din RSSM, secția artă decorativă aplicată, care pe atunci era condusă de maestrul ceramist Nicolae Coțofan, Ludmila Odainic a prezentat, alături de alte piese textile, și câteva lucrări în metal: susnumitele *Păsări*, *Păun*, precum și *Dans* (1970, cupru, emailare artistică, 62x38 cm), *Primăvara* (1970, cupru, forjare, emailare artistică, 50x45 cm). Recomandările de rigoare au fost semnate de notorietăți în domeniul artei decorative: Dmitri Golțov, Vladimir Novicov, Ioachim Postolachi, ultimul subliniind inclusiv predilecția Ludmillei Odainic pentru emailarea artistică și tehnica forjării metalului.

Astfel, Ludmila Odainic a fost apreciată nu doar pentru piesele de artă textilă în care deja s-a afirmat, dar și pentru creațiile în metal. Pe lângă panourile decorative nominalizate menționăm *Soare* – o lucrare care astăzi se percepe ca naivă și stângace (cupru, emailare artistică, 23x18 cm), *Panou decorativ* (cupru, emailare artistică, 43x33 cm), *Peștișori* (cupru, emailare artistică, 23x16 cm), *Noaptea* (cupru, emailare artistică, 57x42 cm), *Porumbel* (cupru, emailare artistică, 25x20 cm) [4]. Panourile *Pasăre* și *Păpușă* (23x12 cm) sunt executate în tehnica *au repoussé* din aramă forjată și garnisite cu email [5, pp. 146-152].

În multe cazuri, lucrările realizate de Ludmila Odainic în tehnica forjării metalului se regăsesc ca subiect și tematică în creațiile sale executate în tehnica baticului. De menționat că în perioada respectivă unele subiecte circulau printre care profe-

Figura 2. Ludmila Odainic. *Pasăre* (1969, alamă, forjare, 30 x 21 cm), dosarul personal UAP.

sează diferite genuri, inclusiv bijuteria artistică. În panoul decorativ *Păun* al Ludmillei Odainic pot fi găsite similitudini, bunăoară, cu setul de bijuterii *Păun*, falcătuit din inel și broșă, lucrat din alpaca de renumitul bijutier Vladimir Vasilkov. Aceasta nu diminuează nicidecum însă farmecul și caracterul original al lucrărilor asociate tematic. Ludmila Odainic, care a optat pentru forjare artistică, decorând prin granulare un păun în plină frumusețe, cu o exuberantă coadă desfăcută, precum și fundalul panoului decorativ, dă dovadă în lucrarea respectivă de o cunoaștere temeinică a materialului și de o tehnică impecabilă de lucru cu metalele comune.

Motivul păsărilor este unul preferat de Ludmila Odainic. Le lucrtează cu delicatețe în tehnica granularii, reproducând detaliat penele păsării, coada bogată, împletită din motive vegetale, precum și fundalul îmbelșugat, lucrat cu dălțița (figura 2).

Motivul floristic și avicol este prezent în panoul decorativ *Păsări*, floarea-soarelui fiind flancată pe stânga și pe dreapta, în partea de jos a panoului, de două păsări afrontate, cu cozile exuberante desfăcute. Mici granule de metal integrează compoziția decorativă, o mostră autentică de măiestrie în arta lucrării metalului. Porumbelul a devenit și protagonistul panoului decorativ cu același generic. Figura păsării centrate pe mijloc, lucrate pe o placă de cupru și decorate cu email este mai mult decât sugestivă, aerată, venind cu un mesaj elocvent de pace și armonie.

Panoul decorativ *Dans*, dificil în intenția de a reda mișcările virtuozitate ale dansatorilor, concurează, într-o oarecare măsură, cu panoul decorativ *Dans* de Gh. Huzun, lucrat tot în metal. Subliniem, în special, tehnica migăloasă de lucru, autoarea excelând în a prezenta detaliile vestimentației, gesturile dansatorilor, accesoriile, creând o piesă decorativă ce poate înfrumuseța interiorul unei clădiri.

Figura 3. Ludmila Odainic. *Primăvara* (1970, cupru, forjare, emailare artistică, 50 × 45 cm), dosarul personal UAP.

Se remarcă prin ideea artistică și dexteritatea executării *Peștii* – o lucrare cu structură clară, centrul compozițional reprezentând trei peștișori în tehnica forjării, protagoniști ai unei lumi subacvatice pline de mister, autoarea reușind să transmită chiar și vibrația apei.

O soluție plastică și o realizare tehnică originală oferă *Primăvara* (figura 3), prin aluzia la cele trei luni ale primăverii. Compozițiile florale și vegetale se completează armonios, conferind panoului o alură de eleganță și suavitate. Aceste compoziții florale sunt încadrate chiar în floare, frunzele, tulpinile și florile fiind accentuate detaliat prin granulare. Completează compoziția în partea de sus două figuri de porumbei, așezați afrontat ca un simbol al păcii, liniștii, frumuseții eterne.

Impresia unei țesături fine creează panoul decorativ *Noaptea*, lucrat prin forjare și emailare artistică. Cu o deosebită finețe și calitate a executării este prezentat copacul nocturn, pe care și-au găsit culcuș șase bufnițe reproduse în manieră realistă. Cu toate că panoul decorativ descris a fost realizat în anii 1968–1970, acesta reprezintă și azi o mostră de măiestrie ireproșabilă, bună de inclus într-un manual de arta metalelor comune, dar și ca decor pentru interiorul unor edificii contemporane.

Forjarea artistică a metalului a fost practică la începuturi și de artistul plastic **Lidia CEBAN-BOICO**, care s-a manifestat ulterior de-a lungul vieții în diferite genuri ale artei decorative: batikul, tapiseria, croșeta, prelucrarea artistică a pielii [6, p. 49]. Lidia Ceban-Boico (născută la 1 aprilie 1939, Galați, România), în perioada 1957–1962 a studiat la Școala Republicană de Arte Plastice „I. Repin” din Chișinău, specialitatea

„tapiserie”. În anii 1960–1969 a activat ca pictor în domeniul batikului la întreprinderea „Bittrikotaj”, din 1968 și până în anii 1990 a fost pictor principal la Asociația „Meșter Faur” și Asociația „Floare”. Materialele de arhivă fac referințe la câteva lucrări ale sale lucrate în metal. Una dintre ele, placeta *Carnaval* (figura 4), este realizată în tehnica emailării artistice. O compoziție din măști organizată pe verticală, exprimă diverse stări spirituale, subiect prezent în batikurile sale [7, pp. 165-168].

La expoziția femeilor-pictori cu prilejul Zilei Internaționale 8 Martie (1969), Lidia Ceban-Boico a expus placeta decorativă *Ciobănaș* (1969) (figura 5) lucrată din cupru, prin forjare și ardere. Chipul stilizat al păstorului purtând căciulă de cârlan, mioara tot stilizată, dar și câțiva struguri și lăstari de viță de vie pun în evidență ocupațiile străvechi de pe meleagurile noastre – păstoritul și viticultura.

În această lucrare Lidia Ceban-Boico a optat pentru tehnica de pseudoperlare și granulare falsă pentru a evidenția trăsăturile ciobanului și a mioarei păstorite, procedul fiind unul comun pentru măestrii care au activat în această perioadă (vezi figura 2).

O mostră relevantă de artă a metalului din perioada de referință constituie sfeșnicul decorativ (1970) (figura 4). Chipul stilizat al tinerei, cu părul împletit în cosițe lungi și o floare prinsă-n el emană armonie. Autoarea ornamează fundalul cu motive geometrice executate în tehnica forjării și pseudoperlării, iar lumânările așezate pe cele două cupe afrontate din metal te duc cu gândul la flacăra ce urmează să aline cu lumina sa discretă trăsăturile delicate ale feței. Este o autentică și memorabilă lucrare decorativă

Incontestabil, cea mai valoroasă piesă lucrată în metal de Lidia Ceban-Boico este placeta decorativă *Moldova*. Uzitând la perfecțiune de tehnica forjării metalului și a granulării, pe o placă de alamă sunt reproduse două chipuri stilizate. Bărbatul, în costum tradițional, cu cușmă de cârlan bogat decorată prin pseudoperlare, ținând în mână sa vânjoasă un burlui decorativ, înfrumusețat cu motive geometrice stilizate, pune în valoare, ca și în lucrarea *Ciobănaș*, principalele îndeletnici ale moldovenilor creșterea oilor și viticultura. Tânăra cu trăsăturile fine ale feței, cu părul liber frumos aranjat, fără acoperământ pe cap – însemnul tradițional al femeilor căsătorite, întruchipează frumusețea gliei. Urciorul în colțul stâng din partea de jos a plachetei este o mostră de măiestrie de lucru cu metalele, bogat ornamentată, în silueta căruia transpar formele renumitelor urcioare georgiene. Ca tehnică de lucru și compoziție, idee artistică transpusă în metal, placeta *Moldova* este, în opinia noastră, net superioară față de alte piese cu același subiect.

Figura 4. Lidia Ceban-Boico: a) *Moldova* (1970, alamă, forjare, ardere, 47 × 25 cm);
b) *Ciobănaș* (1969, cupru, forjare, ardere, 40 × 40 cm);
c) *Sfeșnic decorativ* (1970, alamă, forjare, ardere, 40 × 24 cm), dosarul personal UAP.

Chipurile lucrate în relief, cu umbre și semiumbre denotă profesionalism și cunoștințe temeinice în forjarea metalului. Din păcate, cu excepția acestor patru piese identificate în dosarul personal de la UAP la titularizarea artistei, alte piese lucrate din metal de Lidia Ceban-Boico nu au fost găsite, autoarea concentrându-se cu predilecție asupra artei textile și batikului, obținând în acest domeniu performanțe deosebite.

În anul 1970, Lidia Ceban-Boico a devenit membru al UAP, fiind înalt apreciată de reputata ceramistă Luiza Ianțen, care a subliniat în recomandarea sa că prin 1967–1968 Lidia Ceban-Boico a fost pasionată de arta metalului, preferând forjarea artistică. Pentru a se iniția aprofundat în tehnicile de lucru, întreprinde o deplasare de creație în Georgia, unde comunică cu distinși bijutieri și studiază subtilități ale proceselor de oxidare a suprafețelor metalice, deosebit de importante în a conferi expresivitate detaliilor [8].

În așa fel, cataloagele expoziționale, completate de studii colecțiilor muzeale și dosarele de arhivă, de discuțiile cu meșterii de artă decorativă au pus în evidență mai multe lucrări realizate în metal, acestea fiind, de regulă, panouri, plachete și reliefuri decorative, artiștii plastici profesând, fie sporadic sau pentru o scurtă perioadă de timp, prelucrarea artistică a metalelor. Aceste piese evocă tendințele artistice ale vremii,

dar, în primul rând, confirmă existența, în RSSM, în primele decenii postbelice a meșterilor care cunoșteau și perseverau să se inițieze în tainele metalului artistic. Totodată, piesele identificate confirmă predilecția femeilor și pentru acest gen de creație, considerat mult timp o prerogativă a bărbaților.

BIBLIOGRAFIE

1. Ludmila Odainic [artist plastic decorator din RSSM], în: *Literatura și arta Moldovei: encicl. în 2 vol.* Chișinău, 1986, vol. 2, p. 96.
2. Ludmila Odainic. [on-line] <https://arta.md/ro/member/odainic-liudmila/cv> (consultat 31.08.2021).
3. *Vystavka proizvedeniy khudozhnikov-zhenshchin, posvyashchennaya Mezhdunarodnomu Zhenskomu dnyu 8 Marta.* Katalog. Kishinev: Timpul, 1969, p. 4.
4. Ludmila Odainic. *Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova.* Dosarul personal.
5. Liliana Condricova. *Prelucrarea artistică a metalelor din RSS Moldovenească și Republica Moldova: nume uitate sau mai puțin știute*, în: *AKADEMOS*, nr. 1, 2021, pp. 146-152.
6. Lidia Boico-Ceban, în: *Femei din Moldova*, Chișinău, 2010, p. 49.
7. Procop Natalia. Lidia Ceban-Boico, în: *ARTA*, 2019, p. 165-168.
8. Lidia Ceban-Boico. *Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova.* Dosarul personal.